

QÜESTIONS LINGÜÍSTIQUES

MOTS AMB L'ACCENT DESPLAÇAT

Lluís Marquet (Barcelona)

Sabem que habitualment solen pronunciar-se certs mots erròniament amb els accents desplaçats. La majoria de les vegades aquests desplaçaments de l'accent són deguts a la influència del castellà, perquè aquesta llengua també els ha desplaçats i això ha influït en el català. La prova n'és que només apareixen aquestes anomalies en els mots en què l'accentuació catalana i la castellana no coincideixen, i rars vegades en els que presenten una total coincidència. En general, podem dir que tant el català com el castellà solen conservar l'accentuació llatina originària, però en castellà hi ha força casos de canvi d'accent, canvi que no s'ha produït en català. Els mots en què l'accentuació catalana no coincideix amb la castellana solen ésser mots cultes; entre aquests n'hi ha de ben corrents: *atmosfera, tèxtil, paràgraf, rèptil*, etc.; d'altres són d'un ús més especialitzat: *medul·la, osmosi, alvèol, termòstat, leucòcit, elèctrode*, etc..

És cert que en alguns mots populars catalans s'ha produït excepcionalment algun desplaçament d'accent i aquest, com és natural, cal acceptar-lo; però en els mots cultes l'accentuació que cal tenir en compte és sempre l'etimològica, i tot canvi d'accent no justificat és considerat inadmissible. En l'obra de fixació del català modern, aquesta norma ha estat sempre observada i així s'han fixat molts termes cultes independentment si l'accentuació correcta coincidia o no amb la del castellà.

Pompeu Fabra ja tractà aquest tema en diverses *converses filològiques*, on exposa ben clarament el seu criteri. Vegem-ho.

Així, en la conversa núm. 333 llegim:

«Un fet ben establert de l'evolució fonètica del llatí vulgar és la conservació de l'accent. Un mot pot sofrir canviaments que alteren pregonament la seva estructura.. però la seva vocal accentuada persisteix sempre, conservant el seu accent. Les excepcions a aquesta regla són comptadíssimes i remunten al llatí vulgar.»

Quant a la influència del castellà en el canvi d'accentuació i que aquesta influència no ha de condicionar les solucions catalanes, només cal tenir en compte la conversa núm. 334, on Fabra es manifesta completament contundent. Diu textualment:

«Res no palesa tant la supeditació d'una llengua a una altra com el fet de trobar-se en aquella àdhuc les grafies i les pronúncies equivocades d'aquesta»... «tot això revela certament la supeditació del català... Però, ¿hi ha cap prova més evident d'aquella supeditació que el fet de retrobar en català totes les grafies equivocades o les accentuacions errònies del castellà?»

Aquesta llengua presenta un nombre considerable de mots d'origen erudit amb l'accent desplaçat: *héroe, óvalo, imbécil, vértigo, médula, atmósfera, polígono, cóclope*. Tots aquests mots presenten en català la pronunciació castellana, i segurament no hi corregirem l'accentuació equivocada sinó a mesura que el castellà corregirà la dels mots castellans corresponents. Quan els castellans deien *telégrama, quilógramo*, nosaltres deiem *telègram, quilògram*; avui diem ja *telegrama, quilogram*, però mentre els castellans diran *médula, atmósfera, imbécil*, no és pas fàcil que nosaltres accentuem correctament aquests mots dient *medul.la, atmosfera, imbecil.*»

Més endavant, en la núm. 335, torna a insistir sobre el tema i, després d'exposar que **«hom ha sostingut en diferents ocasions que el català tenia la tendència a tractar com a plans els esdrúixols llatins i grecs...»**, nega aquesta tendència del català al desplaçament de l'accent i acaba dient:

«En el català, al contrari, res no s'oposa a la conservació de l'accent llatí. Els rars casos de dislocació de l'accent no obeeixen a cap tendència general de la llengua; n'hi ha de regressius (*càstig*), com n'hi ha de progressius (*filosof*), i llur existència no pot en cap manera justificar d'alterar arbitràriament l'accentuació clàssica, ans en la majoria d'ells havem d'esforçar-nos a restablir aquesta, preferin *filòsof a filosof, paràgraf a paragraf, com així mateix heroï a hèroe, admosfera a atmòsfera.*»

Veiem, doncs, ben clar que tot desplaçament de l'accent que no sigui de cap manera genuí sinó degut a la influència del castellà no ha d'ésser admès, perquè atempta contra el geni de la nostra llengua. I cal combatre'l si no volem trencar la tradició observada en la llengua des de sempre i defensada tan aferrisadament per Fabra, com hem vist més amunt.

Finalment, cal tenir en compte el que diu l'Institut d'Estudis Catalans en la recent publicació *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I-Fonètica* (1990), on recorda, en l'apartat «Accentuació», que no és recomanable «la dislocació de l'accent en cultismes: *telègrama* per *telegrama, rèptil* per *reptil, atmòsfera* per *atmosfera, tèxtil* per *tèxtil*».

La conclusió de tot això no pot ésser més evident: no hem d'admetre cap desplaçament de l'accent que no sigui justificat i, per tant, cal rebutjar els desplaçaments arbitraris en els casos que hem esmentat més amunt, perquè són contraris a la manera de fixar els cultismes en la nostra llengua.